

Gasiński, Wojciech

Integracja walutowa w Europie Zachodniej od zakończenia II wojny światowej do przyjęcia planu Wenera

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 23, 265-275

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INTEGRACJA WALUTOWA W EUROPIE ZACHODNIEJ OD ZAKOŃCZENIA II WOJNY ŚWIATOWEJ DO PRZYJĘCIA PLANU WERNERA

MONETARY INTEGRATION IN WESTERN EUROPE FROM ENDING OF THE SECOND WORLD WAR TO WERNER PLAN

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest dokonanie analizy procesów integracyjnych w Europie zachodzących do roku 1970. W pierwszej części artykułu zamierzam opisać przyczyny, które skłoniły narody europejskie do koncepcji integracji walutowej, a także zaprezentuję główne podejścia, w jaki sposób zamierzano cel ten osiągnąć. Przedstawię także różnice pomiędzy koncepcjami monetarystów i federalistów. W drugiej części zaprezentuję próby integracji państw Europy Zachodniej w postaci tworzenia organizacji międzynarodowych niezwiązanych bezpośrednio z istnieniem Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Rozpocznę od opisanie sytuacji monetarnej zaraz po zakończeniu II Wojny Światowej, a zakończę na momencie utworzenia Europejskiego Układu Walutowego. W ostatniej, trzeciej części dokonam analizy procesów integracji walutowej zachodzących w ramach EWG. Rozważania zacznę od opisanie przepisów traktatu rzymskiego dotyczących polityki walutowej, wymienię instytucje, które miały służyć pogłębieniu integracji gospodarczej, a także dokonam analizy planów Barre'a i Schillera.

Koncepcje integracji walutowej

Po zakończeniu Drugiej Wojny Światowej w Europie dostrzegalne stały się silne tendencje zjednoczeniowe. Wprawdzie upadły koncepcje utworzenia Europejskiej Wspólnoty Obronnej, a także nie udało się powołać do życia Europejskiej Wspólnoty Politycznej, to jednak uznano gospodarkę za podsta-

* mgr (doktorant Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego)

wowy budulec integracji europejskiej. Twórcy Wspólnot Europejskich zdawali sobie sprawę, że siła gospodarcza integrujących się państw Europy Zachodniej jest najpewniejszym gwarantem odgrywania istotnej roli politycznej na arenie międzynarodowej, a zatem integracja gospodarcza przyczyni się do wzmocnienia bezpieczeństwa i suwerenności Europejczyków¹.

Idea współpracy walutowej w Europie Zachodniej jest ściśle związana z postępem w procesie integracji europejskiej². Dążenia narodów starego kontynentu do integracji gospodarczej w naturalny sposób powodowały zainteresowanie problematyką unii walutowej. Zainteresowanie to wynikało z trzech rodzajów przyczyn: historycznych, ekonomicznych oraz politycznych³. Gospodarki europejskie były gospodarkami stosunkowo małymi i bardzo otwartymi na wymianę zagraniczną. Zastosowanie wspólnej waluty przyczyniłoby się do ograniczenia kosztów transakcyjnych, a także do likwidacji ryzyka kursowego. Ponadto państwa europejskie miały złe doświadczenia z okresu międzywojennego, kiedy to płynny kurs walutowy kojarzył się z brakiem stabilności makroekonomicznej. Warto zauważyć, że nie dało się stworzyć unii walutowej bez wsparcia politycznego. W krajach UE bardzo ważną rolę odgrywała polityka rolna. Najmniejsza zmiana kursowa w ramach tej polityki uruchamiała skomplikowany mechanizm subsydiów, który winien minimalizować różnice rodzące się na skutek tych zmian. Wprowadzenie unii walutowej uczyniłoby zbędnym dalsze funkcjonowanie tego mechanizmu⁴.

Wszystkie te czynniki spowodowały, iż po doświadczeniach II wojny światowej w krajach Europy Zachodniej pojawiło się przeświadczenie o potrzebie utworzenia obszaru jednawalutowego. Wiązało się to przede wszystkim z dynamicznie się rozwijającym ruchem federalistycznym (m.in. w ramach European Union of Federalist oraz European Federalist Movement), który postulował utworzenie jednego państwa europejskiego o nazwie: Federacji Europejskiej lub Stanów Zjednoczonych Europy. Popularność takich idei łatwo wytłumaczyć specyficzną sytuacją powojenną. W owym okresie starano się powiązać Niemcy z innymi krajami, co zapewniłoby bezpieczeństwo dla całego kontynentu europejskiego. Federaliści postulowali, aby najpierw przeprowadzić polityczne zjednoczenie, a dopiero potem dokonać unifikacji gospodarczej. Zamierzali oni stworzyć dwa organy ponad narodowe: jednym byłby odpowiednik rządu federalnego, drugim natomiast bank centralny, który miał prowadzić politykę pieniężną. Planowano wprowadzić zasadę decentralizacji, zgodnie z którą większość uprawnień miała być delegowana na władze lokalne, a w kompetencjach rządu centralnego zostawić tylko tyle, ile jest konieczne. Postulatów federalistów nie udało się wprowa-

¹ A. Marszałek, *Integracja europejska*, PWE Warszawa 2004, s. 31

² A. Budniowski, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE Warszawa 2006, s. 376

³ P. Kowalewski, *Trudne starania o powołanie unii walutowej*, Prawo i Gospodarka z 6 lipca 1998 r., s. 6

⁴ P. Kowalewski, *Euro a międzynarodowy system walutowy*, Twigger, Warszawa 2001, s. 124-125

dzić w życie, bowiem okazało się, że kraje nie były gotowe do rezygnacji z suwerennych uprawnień narodowych⁵.

Fiasko postulatów federalistów nie oznaczało jednak rezygnacji z integracji europejskiej. Główną strategią stał się neofunkcjonalizm. Zakładał on współpracę w ramach organizacji międzynarodowych, przy czym działania integracyjne miały dotyczyć obszaru społeczno – ekonomicznego, a nie politycznego. Kwestie związane z integracją polityczną były w tamtym okresie zbyt kontrowersyjnym tematem, a wiele państw narodowych nie chciało rezygnować z uprawnień przysługujących im jako suwerennym krajom. Zwolennicy neofunkcjonalizmu podkreślali, że wiele problemów, może zostać efektywniej rozwiązane na szczeblu współpracy międzynarodowej niż krajowej. W dłuższej perspektywie wzajemne współdziałanie państw mogło ułatwiać integrację polityczną⁶.

W latach sześćdziesiątych można było wyróżnić dwie koncepcje stworzenia unii walutowej. Pierwszy nurt reprezentowany przez „ekonomistów” oraz drugi reprezentowany przez „monetarystów”. Ekonomiści uważali, że do integracji walutowej konieczna jest wcześniejsza konwergencja gospodarek państw członkowskich. Dopiero, gdy nastąpi trwałe zbliżenie rozwoju gospodarczego w krajach członkowskich możliwe jest wprowadzenie stałych i nieodwołalnych kursów walutowych. Pogląd ten był szczególnie forsowany przez RFN (a także Holandię i częściowo Włochy). Bardzo dobra sytuacja Niemiec Zachodnich, stałe i duże nadwyżki bilansu płatniczego oraz wyjątkowo dobra pozycja marki nie skłaniały rządu Niemiec do zbyt prędkiej integracji walutowej. Przebiegająca szybko integracja mogła się okazać zbyt dużym kosztem dla RFN. Alternatywny pogląd był reprezentowany przez „monetarystów”. Dążyli oni do utworzenia unii walutowo-gospodarczej. Sądziłi oni bowiem, że tworzenie unii walutowej przyczyni się do koordynacji polityk gospodarczych państw członkowskich, a zatem stopniowe zmniejszanie marż wahań kursów walutowych powinno działać jako siła napędowa integracji gospodarczej. Poglądy te były szeroko reprezentowane przez Francuzów (a także przez Belgię i Luksemburg). Przyczyniła się do tego słaba pozycja franka. Propozycje te popierały państwa posiadające deficyt bilansu płatniczego oraz wysoki poziom inflacji. Na podstawie koncepcji monetarystów powstał plan Barre`a, a tezy głoszone przez ekonomistów zawierał plan Schillera⁷.

Powojenne próby integracji

Po raz pierwszy problem wspólnej europejskiej waluty i banku centralnego poruszył R. Merton przewodniczący niemieckiej grupy Międzynarodowej Izby

⁵ L. Oręziak, *Euro – nowy pieniądz*, Wydanie II, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 13 -14

⁶ L. Oręziak, *Integracja walutowa w ramach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej*, Monografie i Opracowania, SGH Warszawa 1991, s. 21 - 22

⁷ J. Bilski, *Międzynarodowy system walutowy*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 157 -158

Handlowej na kongresie Izby w Quebec w 1949 roku. Merton skierował wówczas do administracji planu Marshalla postulat swobodnej wymienialności walut za pomocą stabilizacji walut narodowych. Instytucją kształtującą wymienialność walut miał być europejski bank centralny zorganizowany na kształt amerykańskiej Rezerwy Federalnej⁸.

Postulat ten nie został jednak zrealizowany. Tymczasem już pod koniec lat czterdziestych XX wieku w państwach europejskich dał się odczuć brak międzynarodowego systemu finansowego, który mógłby istotnie ułatwić wielostronny handel pomiędzy nimi. Antidotum na tę sytuację było zawarcie przez kraje Europy Zachodniej dwustronnych układów handlowych, do których zwykle wprowadzano zasady kredytowania transakcji zawieranych przez podmioty pochodzące z danego kraju. Układy te przewidywały, że nadwyżki ponad uzgodnione limity kredytowe miały być spłacone w złocie. Z punktu widzenia państw europejskich system ten nie działał prawidłowo. Rodził bowiem on wiele konfliktowych sytuacji. Ich przyczyną był brak możliwości transferu kwot, które wynikały z wzajemnych rozliczeń (lack of transferability). Chodziło o to, że deficyt wynikający z handlu z jednym krajem nie mógł być pokryty nadwyżką rozliczeń bieżących wynikających z handlu z innym państwem. Dlatego kraje starały się wymóc jak największe limity kredytowe. Jeśli nie udało się im osiągnąć swoich celów za pomocą negocjacji, państwa te groziły zastosowaniem instrumentów polityki celnej. Popularne było stosowanie takich narzędzi jak cła i kontyngenty. Główną przyczyną braku możliwości transferu kwot, które wynikały z wzajemnych rozliczeń była niewymienialność walut krajów europejskich. Ponadto nie istniały efektywne rynki walutowe, brak było także mechanizmu wielostronnych kompensat. Wprowadzenie wymienialności tylko przez jeden kraj regionu wcale nie poprawiało sytuacji. Działanie takie prowadziło nawet do poważnych zakłóceń strukturze handlu, co pokazuje przykład funta szterlinga z 1947 roku. W owym czasie wprowadzenie wymienialności wiązało się z nadaniem stałego parytetu wobec dolara. Motywowało to inne państwa, aby osiągnąć jak najwyższe nadwyżki bilansu obrotów bieżących z państwem o walucie wymienialnej⁹.

Sytuacja taka skłoniła 16 państw europejskich do założenia 16-go kwietnia 1948 roku OEEC (Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej). Krajami założycielskimi zostały: Austria, Belgia, Dania, Francja, Grecja, Holandia, Irlandia, Islandia, Luksemburg, Norwegia, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Turcja, Wielka Brytania i Włochy. Głównym celem tej organizacji była sprawna koordynacja obsługi pomocy amerykańskiej w ramach planu Marshalla, a także stabilizacji kursu waluty. W 1960 roku OEEC została przekształcona w istniejącą do dnia dzisiejszego Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Celem OECD jest wspieranie państw członkowskich w osiągnięciu jak najwyższego poziomu wzrostu gospodarczego i stopy życiowej obywateli. OECD

⁸ A. Komar, *Europejska unia walutowa*, PWE, Warszawa 1993, s. 12

⁹ A. Nowak – Far, *Unia Gospodarcza i Walutowa w Europie*, Beck, Warszawa 2001, s. 14-15

zajmuje się też pomocą dla najbiedniejszych państw. Polska jest pełnoprawnym członkiem OECD od 1996 roku¹⁰.

OEEC nie była zbyt efektywną organizacją. Dlatego 19 września 1950 utworzyły one Europejską Unię Płatniczą (EUP). Państwa zachodnioeuropejskie doszły bowiem do wniosku, że konieczne jest zniesienie części ograniczeń we wzajemnych obrotach dewizowych. Cele stawiane przed organizacją zostały zrealizowane. W ciągu 8 lat udało się doprowadzić do swobody wymiany walut, a wszystkie kraje członkowskie zniosły ograniczenia w płatnościach bieżących¹¹. Podstawowym skutkiem jej działalności było stworzenie norm prawnych, dzięki któremu mogło nastąpić niezakłócone przejście od bilateralizmu systemów wzajemnych rozliczeń do ich zunifikowania. Poprzez ten ostatni termin należy rozumieć stworzenie mechanizmu, dzięki któremu nadwyżki lub deficyty bilansów obrotów bieżących państw członkowskich Unii mogły być w ramach jednego systemu potrącane, tworząc pozycję netto danego państwa wobec tej Unii. W końcu okresów rozliczeniowych pozycja taka musiała być przez państwo wyzerowana. Czyniono to za pomocą odpowiednich transferów złota. Zwraca się uwagę, że podstawowy skutek EPU miał jednak nie tylko aspekt techniczny, ale i polityczno-gospodarczy. Z jednej strony pojawiła się bowiem zunifikowany mechanizm rozliczeń przy użyciu wspólnego, jednolitego denominatora – jednostek rozliczeniowych (units of account -UA). Z drugiej strony historia unii pokazała, że państwa w niej uczestniczące gotowe były do poniesienia znacznych kosztów (zwłaszcza w postaci dobrowolnych ograniczeń prowadzonych przez nie polityki gospodarczej) w celu jej utrzymania¹².

D. Gros i N. Thygesen zauważyli, że w warunkach działania EPU bilans płatniczy każdego z państw członkowskich przestał być problemem czysto krajowym, a stał się uzasadnionym przedmiotem zainteresowania także wszystkich pozostałych uczestników. Oznaczało to, że państwa członkowskie musiały zaakceptować pewien konieczny do efektywnego działania Unii zakres bardziej lub mniej formalnych konsultacji dotyczących ich krajowych polityk gospodarczych, przynajmniej w zakresie, w jakim ich skutkiem były deficyty bilansów płatniczych. W mniejszym stopniu efekt ten był widoczny do ich nadwyżek¹³.

W 1958 roku Europejska Unia Płatnicza została rozwiązana, a na jej miejsce powołano Europejski Układ Walutowy (European Monetary Agreement)¹⁴. EUW był systemem rozliczeniowo – kredytowym, który składał się z dwóch zasadniczych elementów. Pierwszym z nich był Fundusz Europejski, który udzielał pożyczek krótko- i średnioterminowych państwom członkowskim mającym

¹⁰ Zasoby witryny internetowej Wikipedia.pl

¹¹ Tamże

¹² A. Nowak – Far, *Unia Gospodarcza i Walutowa w Europie*, Beck, Warszawa 2001, s. 15-16

¹³ D. Gross, N. Thygesen, *European Monetary Integration. From the European Monetary System to European Monetary Union*, Longman, London 1997, s. 7, cytat za: Nowak Far, *Unia Gospodarcza ...*

¹⁴ A. Nowak – Far zwraca uwagę, że pomimo tego, iż formalną kontynuatorką EUP była EUW, to jednak faktyczne funkcje EUP przejął Międzynarodowy Fundusz Walutowy.

okresowe problemy z bilansem płatniczym. Drugim elementem Europejskiego Układu Walutowego był natomiast Wielostronny System Rozliczeń. Zapewniał on bankom centralnym państw członkowskich możliwość dokonywania rozliczeń posiadanych przez nie aktywów wyrażonych w walutach innych państw należących do systemu. Zarówno pożyczki udzielane przez Fundusz Europejski, jak i rozliczenia dokonywane w ramach odbywały się w dolarach amerykańskich. Europejski Układ Walutowy swoją siedzibę miał w Paryżu, a operacje finansowe były przeprowadzane w Banku Rozrachunków Międzynarodowych w Bazylei. Dzięki istnieniu EUW w 1959 roku ostatecznie doprowadzono do przywrócenia zewnętrznej wymienialności walut państw zachodnioeuropejskich¹⁵.

Początki integracji walutowej w ramach EWG

Bardzo ważnym wydarzeniem nie tylko z punktu widzenia integracji walutowej, lecz także z punktu widzenia integracji europejskiej było utworzenie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Wprawdzie pierwszym krokiem było powołanie do życia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWS) na mocy traktatu paryskiego podpisanego w 1951 roku przez sześć państw. W 1957 roku te same państwa (Francja, Niemcy, Włochy, Belgia, Holandia, Luksemburg) podpisały powołujący EWG traktat rzymski¹⁶.

Przepisy traktatu rzymskiego w ramach polityki walutowej były dość ogólne. Chciano uniknąć zbyt sztywnych sformułowań. Obawiano się, że brak elastyczności podejmowania decyzji może przyczynić się do utrudnienia integracji walutowej¹⁷.

Zgodnie z artykułem 104 każde państwo członkowskie musi połączyć stabilność waluty z zachowaniem równowagi bilansu płatniczego. W następnym artykule stwierdzono, iż kraje członkowskie powinny koordynować swoją politykę gospodarczą. Aby ułatwić to zadanie powołano do życia Komitet Walutowy. Organ ten miał charakter czysto doradczy. Do jego zadań należało badanie sytuacji walutowej i finansowej członków Wspólnoty, a także wydawanie opinii na ten temat. W artykule 106 państwa członkowskie deklarują ograniczenie barier utrudniających obrót płatniczy. W następnym artykule zostało stwierdzone, że państwo członkowskie zmieniając swoją politykę w dziedzinie kursu walutowego musi brać pod uwagę interesy pozostałych krajów członkowskich. Artykuł 109 pozwalał państwu członkowskiemu dotkniętemu nagłym kryzysem bilansu płatniczego na natychmiastowe podjęcie niezbędnych środków ochronnych bez konieczności zastosowania procedury opisanej w artykule 108. Podjęte środki powinny spowodować

¹⁵ K. Szelaąg, *Integracja Walutowa w Europie Zachodniej w okresie powojennym*, Zeszyt nr 166, Materiały i studia, NBP, Warszawa 2003, s. 10

¹⁶ R. Treays, *Europa*, Wydawnictwo RTW, Warszawa 1996, s. 40

¹⁷ K. Zabielski, *Finanse międzynarodowe*, WN PWN Warszawa 2005, s. 113

wać jak najmniej zakłóceń w sprawnym działaniu wspólnego rynku i nie przekraczać ram ściśle określonych dla zapobieżenia nagle występującym trudnościami¹⁸.

Powyższe sześć artykułów traktatu rzymskiego stało się podstawą nowych zasad polityki walutowej wspólnoty. Państwa mając do wyboru trzy metody działania: koordynację polityki gospodarczej, unifikację polityki gospodarczej oraz unię walutową zdecydowano się na pierwszy wariant. Kraje członkowskie zdecydowały się utworzyć unię celną, natomiast sprawę stworzenia unii politycznej odłożono na bliżej niesprecyzowany w traktacie okres przyszły¹⁹.

Na początku lat sześćdziesiątych powołano kilka specjalnych komitetów, których powstanie miało się przyczynić do zacieśnienia współpracy gospodarczej i walutowej. Obok powołanego już wcześniej na mocy traktatów rzymskich Komitetu Walutowego powstały także Komitet Krótkookresowej Polityki Gospodarczej (w 1960 r.), Komitet Średniookresowej Polityki Gospodarczej (w 1964 roku), Komitet Gubernatorów Banków Centralnych (w 1964 roku) oraz Komitet Polityki Budżetowej (w 1965r.)²⁰. Do głównych zadań Komitetu Gubernatorów Banków Centralnych należało: prowadzenie konsultacji w zakresie ogólnych zasad i kierunków polityki banków centralnych, w szczególności w dziedzinie polityki pieniężnej, kredytowej i dotyczącej rynku dewizowego oraz interwencji banków centralnych na tym rynku, mającym na celu podtrzymanie kursów walut wokół poziomu uznawanego przez nie za pożądany lub optymalny. Było to tzw. podejście koordynacyjne, które stało się z czasem punktem wyjścia opracowywania koncepcji unii gospodarczej i walutowej w EWG²¹.

24 października 1962 roku opublikowano raport Komisji Europejskiej znany jako Memorandum Marjolina, w którym po raz pierwszy pojawiła się idea wspólnej waluty dla państw członkowskich EWG. W dokumencie tym Komisja proponowała, aby unia celna prowadziła do ustanowienia do końca lat 60. unii gospodarczej z nieodwołalnymi sztywnymi kursami walut państw członkowskich. Ponieważ jednak system z Bretton Woods zapewniał powszechną stabilność kursów walut, państwa członkowskie stwierdziły, że nie ma potrzeby wprowadzania dodatkowych rozwiązań instytucjonalnych w tym zakresie na poziomie wspólnotowym²².

Od połowy lat sześćdziesiątych Komisja Europejska zaczęła przygotowywać średnioroczne programy gospodarcze. Pierwszy tego typu program został przyjęty w 1967 roku i obejmował okres 1965 -1970. Programy te zawierały różnego rodzaju zalecenia i wytyczne dotyczące głównie stabilności cen, kursów walutowych, polityki strukturalnej, a w mniejszym stopniu także finansów publicznych czy polityki regionalnej. Kwestie te były poruszane w sposób bardzo ogólny lub wręcz ogólnikowy. Ponadto dane i prognozy ekonomiczne dla poszczególnych

¹⁸ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą

¹⁹ K. Zabielski, *Finanse międzynarodowe*, WN PWN Warszawa 2005, s. 114-115

²⁰ E. Apel, *European monetary integration 1958-2002*, Routledge, London - New York 1998, s. 25 op. cit. K. Szelaż, *Integracja Walutowa w Europie Zachodniej* s. 10

²¹ K. Zabielski, *Finanse międzynarodowe*, WN PWN Warszawa 2005, s. 115

²² H. K. Scheller, *EBC Historia, rola i funkcje*, EBC 2006, s. 17

państw nie zawsze były spójne i porównywalne, brak było też alternatywnych scenariuszy rozwoju gospodarczego. Wreszcie, formułowane zalecenia nie miały mocy wiążącej. Wszystko to powodowało, że ówczesne programy gospodarcze charakteryzowały się ograniczoną użytecznością, były trudne do zastosowania w praktyce i posiadały głównie walor propagandowy²³.

Do połowy lat 60. –tych działania na rzecz koordynacji polityki monetarnej państw europejskich były skromne. Dopóki system z Bretton Woods funkcjonował bez zakłóceń, państwa członkowskie nie odczuwały presji podejmowania działań integracyjnych. Jedynym działaniem państw EWG zacieśniającym powiązania integracyjne między nimi była decyzja o wzajemnym utrzymywaniu kursów pomiędzy ich walutami w jeszcze węższym przedziale niż to przewidywał system z Bretton Woods tj. plus minus 0,75% wokół kursu parytetowego²⁴.

Schyłek systemu z Bretton Woods zmienił jednak zasadniczo sytuację. Kryzys w międzynarodowym systemie walutowym przyczynił się do silnej dewaluacji franka francuskiego w sierpniu 1969 roku. Dwa miesiące później nastąpiła rewaluacja marki niemieckiej. Sytuacja ta udowodniła, że dotychczas prowadzone próby integracji walutowej nie były zbyt efektywne. Powoływanie różnych komitetów do koordynowania polityki walutowej nie okazało się skutecznym zabezpieczeniem przed zewnętrznymi zagrożeniami w postaci kryzysów walutowych. Zmiany w kursach walutowych stały się poważnym zagrożeniem dla swobody handlu wewnątrz EWG, czy też Unii celnej²⁵. Jednak najbardziej wrażliwa na rewaluacje albo deprecjacje kursów walut krajów członkowskich była wspólna polityka rolna²⁶.

Ważnym momentem dyskusji na temat koordynacji polityk gospodarczych było przedstawienie radzie w lutym 1969 roku przyjętego przez Komisję „Memorandum z 12 lutego 1969 roku w sprawie koordynacji polityki gospodarczej i współpracy w sprawach walutowych w ramach Wspólnoty”. Dokument ten został później nazwany pierwszym planem Raymonda Barre’a. Zakładał on, że koordynacja musi obejmować wspólne uzgodnienie podstawowych celów średniookresowej polityki gospodarczej państw członkowskich, wprowadzenie bardziej efektywnych procedur uzgadniania krótkookresowych polityk gospodarczych, a także ustanowienie działających na podstawie art. 108 Traktatu narzędzi krótko- i średnioterminowej pomocy dla państwa, które napotkało trudności zrównoważenia bilansu płatniczego²⁷.

W życie wprowadzono w szczególności postulaty określone w punkcie 3. Pod koniec stycznia 1970 roku na spotkaniu mistrzów finansów krajów EWG podjęto decyzje o utworzeniu na szczeblu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej poolu

²³ B. Balassa, *European economic integration*, North Holland - American Elsevier, Amsterdam - Oxford - New York 1975, s. 231-241 [opus:] Konrad Szelaąg, *Integracja Walutowa w Europie Zachodniej* s. 11

²⁴ L. Ciamaga, E. Latoszek, K. Michałowska-Gorywoda, L. Oręziak, E. Teichmann, *Unia Europejska. Podręcznik akademicki*, WN PWN Warszawa 1998, s. 217

²⁵ K. Szelaąg, *Euro. Wprowadzenie banknotów i monet do obrotu*, s. 16

²⁶ P. Kowalewski, *Euro a międzynarodowy system walutowy*, Twigger, Warszawa 2001, s. 126

²⁷ A. Nowak – Far, *Unia Gospodarcza i Walutowa w Europie*, Beck, Warszawa 2001, s. 19-20

kredytowego (pool to porozumienie zawarte w celu realizacji konkretnych przedsięwzięć²⁸) w wysokości 2 mld dolarów USA. Niezależnie od tego kraj zagrożony falą spekulacji mógł uzyskać – po uprzedniej zgodzie gubernatorów wszystkich banków centralnych krajów członkowskich – 1 mld dolarów²⁹. Plan ten został uzupełniony tzw. drugim planem Barre`a, którym były propozycje Komisji EWG skierowane do Rady z 4 marca 1970 roku. Zachęcały one do współpracy pomiędzy bankami centralnymi państw członkowskich. Plan ten zakładał, że do 1978 roku zostanie utworzona unia gospodarczo – walutowa. Proces ten będzie przebiegać w trzech etapach³⁰.

O ile plan Barre`a był związany z koncepcjami monetarystów, o tyle poglądy ekonomistów są obecne w planie ówczesnego ministra gospodarki Niemiec zwanym planem Schillera. Plan ten zakładał czterostopniowy proces tworzenia unii gospodarczej i walutowej. W pierwszym etapie miały zostać stworzone odpowiednie ramy instytucjonalne, które umożliwiłyby państwom członkowskim koordynację polityki gospodarczej i uzyskanie zbieżności gospodarczej. W drugim etapie miało nastąpić wzmocnienie współpracy pomiędzy bankami centralnymi państw członkowskich, a także uruchomienie mechanizmu średniookresowej pomocy kredytowej. Na trzecim etapie miał zostać utworzony wspólnotowy bank centralny. W ostatnim czwartym etapie miały zostać usztywnione kursy walut państw członkowskich, a także wprowadzona wspólna waluta³¹.

W grudniu 1969 roku odbyło się spotkanie szefów państw i rządów krajów członkowskich Wspólnoty w Hadze, na którym ówczesny kanclerz RFN W. Brandt zgłosił propozycje powołania unii gospodarczo – walutowej. Propozycja ta kładła nacisk na potrzebę harmonizacji polityki gospodarczej powołanie funduszu europejskiego, za pośrednictwem którego można by transferować część rezerw walutowych krajów członkowskich. Propozycje R. Barre`a i W. Brandta nie odegrały jednak znaczącej roli³².

Zakończenie

Dążenia do utworzenia wspólnej waluty w Europie są związane z procesem integracji europejskiej. Najważniejszymi przesłankami skłaniające państwa europejskie do koordynacji polityki monetarnej były czynniki polityczne, historyczne oraz ekonomiczne. Zazwyczaj wyróżnia się dwa podejścia, co do koncepcji integracji walutowej. Monetarysty uważali, że proces integracji powinien zostać przeprowadzony jak najszybciej, natomiast ekonomiści stali na stanowisku, iż najpierw muszą zostać wypełnione określone kryteria, a dopiero później będzie mogła być utworzona Unia Gospodarcza i Walutowa. Bezpośrednio po II Wojnie Światowej odczuwalny

²⁸ R. Milewski, *Podstawy Ekonomii*, PWN Warszawa 2002, s. 235

²⁹ K. Zabielski, *Finanse międzynarodowe*, WN PWN Warszawa 2005, s. 119

³⁰ Tamże, s. 116- 121

³¹ K. Lutkowski, *Problemy unii monetarnej w ramach EWG*, Warszawa 1974, s. 18-21.

³² A. Komar, *Europejska unia walutowa*, PWE, Warszawa 1993, s. 17

był brak międzynarodowego systemu finansowego, który mógłby ułatwić wymianę handlową między państwami europejskimi. Aby przeciwdziałać negatywnym efektom związanym m.in. z brakiem wymienialności walut zostały utworzone następujące organizacje: Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej, Europejska Unia Płatnicza, a później Europejski Układ Walutowy. Bardzo istotnym faktem było powołanie EWG. Kraje zachodnioeuropejskie zdecydowały się na koordynację polityki gospodarczej w ramach Wspólnoty. Aby zrealizować ten cel powołano kilka organów m.in. Komitet Walutowy, czy Komitet Gubernatorów Banków Centralnych. Koncepcje dojścia do Unii Gospodarczej i Walutowej zawierał także plan Barre'a oraz plan Schillera.

BIBLIOGRAFIA

- Apel E.** 1998. *European monetary integration 1958-2002*. Routledge, London - New York,
- Balassa B.** 1975. *European economic integration*, North Holland - American Elsevier, Amsterdam - Oxford - New York,
- Bilski J.** 2006. *Międzynarodowy system walutowy*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa,
- Budniowski A.** 2006. *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*. PWE Warszawa
- Ciamaga L., Latoszek E., Michałowska-Gorywoda K., Oręziak L., Teichmann E.** 1998. *Unia Europejska. Podręcznik akademicki*, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa,
- Gross D., Thygesen N.** 1997. *European Monetary Integration. From the European Monetary System to European Monetary Union*. Longman, London,
- Komar A.** 1993. *Europejska unia walutowa*, PWE Warszawa,
- Kowalewski P.** *Trudne starania o powołanie unii walutowej*, Prawo i Gospodarka z 6 lipca 1998r.,
- Kowalewski P.** 2001. *Euro a międzynarodowy system walutowy*, Twigger, Warszawa
- Lutkowski K.** 1974. *Problemy unii monetarnej w ramach EWG*, Warszawa,
- Marszałek A.** 2004. *Integracja europejska*, PWE Warszawa,
- Milewski R.** 2002. *Podstawy Ekonomii*, WN PWN Warszawa,
- Nowak – Far A.** 2001. *Unia Gospodarcza i Walutowa w Europie*. Beck Warszawa,
- Oręziak L.** 1991. *Integracja walutowa w ramach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej*. Monografie i Opracowania, SGH Warszawa,
- Oręziak L.** 2004. *Euro – nowy pieniądz*, Wydanie II, WN PWN Warszawa,
- Scheller H. K.** 2006. *EBC Historia, rola i funkcje*, EBC
- Szeląg K.** 2003. *Integracja Walutowa w Europie Zachodniej w okresie powojennym*, Zeszyt nr 166, Materiały i studia, NBP, Warszawa
- Szeląg K.**, Euro. *Wprowadzenie banknotów i monet do obrotu*
- Treays R.** 1996. *Europa*. Wydawnictwo RTW Warszawa,
- Zabielski K.** 2005. *Finanse międzynarodowe*, WN PWN Warszawa
- Zasoby witryny internetowej wikipedia.pl
- Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą* dostępny na stronach internetowych wikipedia.pl

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest dokonanie analizy procesów integracji walutowej w Europie zachodzących od zakończenia II Wojny Światowej do roku 1970. W pracy zostały wyodrębnione trzy części. W pierwszej opisano przyczyny skłaniające państwa europejskie do podjęcia wysiłku integracyjnego. W drugiej części zaprezentowano próby integracji państw Europy Zachodniej w postaci tworzenia organizacji międzynarodowych niezwiązanych bezpośrednio z istnieniem Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. W ostatniej, trzeciej części dokonano analizy procesów integracji walutowej zachodzących w ramach EWG do roku 1970.

SŁOWA KLUCZOWE: integracja walutowa, Europa Zachodnia, strategia walutowa, Europejska Wspólnota Gospodarcza

SUMMARY

The goal of this paper is analysis of process of monetary integration in Europe which took places from ending of World War II to 1970. In this article, it can be pointed out three parts. The first one is description of reasons which persuaded the European countries to take effort of integration. The second part presents the attempts of integration of Western Europe countries by creating international organizations witch had no direct links with the European Economic Community. In the last part there is analysis of process of monetary integration connected with the EEC till 1970.

KEY WORDS: currency integration, West Europe, the strategy of currency, European Economic Community